

Zer da Jurilinguistika?

Gero eta gehiago aipatzen da zientzia berri hau, sozilinguistikatik hurbil dagoena baina ikergai bereziarekin: hizkuntzei buruzko zuzenbidea, adibidez Estatu batek hizkuntza ezberdinei ematen dizkien estatusak eta testu ofizialetan oinarritzen den hizkuntz politika.

Guy Carcassonne legegizonak aztertzen duelarik zein neurritan Herri hizkuntzen Eurokarta (1992) konpatible den Frantziako konstituzioarekin (1958) jurilinguistika konparatibo ariketa bat egiten du.

Asma dezakegu jurilinguistika orokorra, giza eskubi-deetan oinarriturik eta nazioarteko zuzenbidea erreferentziatzat hartuz. Bartzelonan hizkuntz eskubideen adierazpen orokorra egin zen legelari eta hizkuntz arduradun askoren artean. *Declaració universal de drets lingüístics* (1996) idazkiak definitzen dizkigu hizkuntz eskubide indibidualak eta kolektiboak. Abiapuntua da hizkuntza dela herriaren adierazle nagusia:

7. art. Hizkuntza guziak dira nortasun kolektiboaren adierazleak, errealitatea ikusteko eta deskribatzeko molde bereziak. Ondorioz hizkuntzek hartzen dituzte beren funtzioen betetzeko behar dituzten baldintzak.

10. art. Hizkuntz erkidego guziak zuzenbidez berdinak dira.

Deklarazio hau, UNESCOren babespean idatzia izanagatik, ez da oraindik Nazio Batuetan eztabaidatua. Halere hizkuntza gutituen aldeko ideologiatzat baliagarria da.

Nor da Eurokartaren aurka?

Aurtengo urtarrilaren 30ean Parisen bildu da «Eurokarta sinatzearen aurkako konbenio nazionala». «La Pensée libre» mugimenduak deituko ditu «laiko» guziak errepubli-

karen batasunaren izenean, herritarren berdintasunaren zaintzera: berdintasuna legearen aitzinean, ikaskuntzari begira. Eta gainera lurraldearen balkanizazioa eragozteko.

Non daude arrisku horiek guziak? Eurokartan jakina. Heientzat Eurokartaren sinadura bizpahiru menderen atzerapena litzateke. Zein neurri dituzten begibistan, gehienik elebitasuna. Arduradunak kontratatzen badira elebitasuna kontuan hartuz, bereizketa bat ezartzen da herritarren artean, funtzio publikoan enplegu bat erdies-terakoan. Elebitasunak bizitza publiko guzia inarrostean du, idazki ofizialak 7 hizkuntzetan itzuliz, bi hizkuntza inposatuz ama eskolatik unibertsitateraino, formakuntza teknikoa barne.

Ideologia honen atzean da frantsesa dela askatasunaren hizkuntza eta beste herri hizkuntzak etnismoaren oinarriak direla, nortasun kolektiboak indartuz nazioa hausten dutelakotz. Federalismoaren alergiaz dute jakobino hauek eta ez dakit Europa batuarekin nola konpontzen diren.

Nor da Eurokartaren alde?

Eurokartako 94 neurrietarik, 52 badira 1958ko konstituzioaren aldetik onargarri direnak, 1789ko giza eskubideen deklarazioak finkatzen duen adierazpen askatasunaren izenean, beste printzipio konstituzionalak baztertu gabe, nola errepublikaren batasuna, hala herritarren berdintasuna. Neurri horien zerrenda esanguratsua da, irakurtzeko pazientzia duenarentzat.

Irakaskuntzaren artikuluan 10 neurri. Herri hizkuntzak irakatsi eta erabiliko dira ama eskolan, lehen eta bigarren mailan, lanbide heziketan, unibertsitatean, ikasleen nahia eta kopuruaren arabera. Historia eta kulturaren irakaskuntza azpimarratua da, baita ere irakasleen formakuntza. Era-kunde batek neurtuko du herri hizkuntzen aitzinamendua.

Justiziaren artikuluan 7 neurri. Herri hizkuntzak erabilgarriak dira ahozko eta idatzizko frogetan eta eskaeretan, zigor auzietan, auzi zibiletan eta administrazio auzietan. Auzipetuek beren hizkuntzan hitz egin dezakete, itzul-

tzaile baten laguntzarekin beharrez. Bi alderdiek onartuko dituzte herri hizkuntzez idatzi akta juridikoak. Hau dena epaileak pentsatzen badu jokamolde horiek justiziaren administrazioa hobetuko dutela. Gainera legediaren itzulpena egin liteke herri hizkuntza guzietara.

Administrazioaren artikuluan 5 neurri. Herri hizkuntzen erabilera onargarri da inprimakietan, administrazio testuetan, eskualdeko eta lekuko aktetan, toponimian: bi baldintza, hiztunek nahi badute eta hizkuntza ofiziala baztertu gabe. Herri hizkuntza dakiten arduradunek beren herrira itzultzeko ahala ukanen dute.

Beste 5 neurri dudakoak dira eskubide kolektibo bezala idatziak baitira. Ahalmen indibidual gisa irakurritz onargarri da herri hizkuntzen erabilera eskualdeko eta lekuko biltzarretan, zerbitzu publikoak eskatzeko, eskaerak eta erantzunak adierazteko.

Komunikabideen artikuluan 9 neurri. Horietarik 4 neurri berehala aplikagarriak dira gaurko egoeran: herri hizkuntzezko emankizunak irрати eta telebista publikoetan; entzunezko eta ikus-entzunezko ekoizpenak egiteko laguntzak; hizkuntza berdina duen auzo herriko komunikabideetan sartzeko ahala; komunikabide ezberdinen irekitzeko baimena.

Beste 5 neurri osagarriak dira konstituzioaren aldetik, baina komunikazio politikaren aldaketa sakona eskatzen dute; herri hizkuntza bakoitzarentzat telebista eta irрати kate oso bat, aldizkari bat, ikus-entzunezko estudio bat; komunikabide horietako langileen formakuntza.

Kulturgintzaren artikuluko 10 neurriak. Kulturaren alorretan proposatuak diren neurri guziak onargarriak dira. Estatuak onetsiko eta lagunduko ditu ekimenak, itzulpenak, ekoizpenak, antolaketak, egitarauak, sorkuntzak, zabalakuntzak, mugaz gaineko harremanak.

Gizarte bizitzaren artikuluko 9 neurriak. Ekonomia mailan Toubonen legeak (1994) frantsesa inposatzen du kontratuentzat, publizitatearentzat eta abar. Baina lege honek ez baitu indar konstituzionalik, ezin da irizpidetzat hartu.

Horiek horrela, eskainiak diren neurri guziak konpatibleak dira konstituzioarekin. Ondorioz legediatik eta

erakundeetako araudietarik kenduko dira herri hizkuntzen erabilera mugatzen duten erabakiak ekonomian eta gizarte bizitzaren alorretan. Herri hizkuntzen aurkako jokamoldeak baztertuko dira eta heien aldekoak sustatuko: bankuetako eta saltegietao dokumentuetan, ospitaletan eta osasun zerbitzuetan bereziki, segurtasun aholkuetan eta kontsumitzaileen eskubideak adierazteko.

Mugaz gaineko harremanen artikuluko 2 neurriak. Hitzarmenak eginen dira herri hizkuntza bera duten Estatuaren artean. Harremanak eta lankidetzak antolatuko dira hiztunen artean, irakaskuntzaren, informazioaren eta lanbide heziketaren alorretan. Eta horretan bururatzeko da sinagarri diren lerroaldean zerrenda.

Eurokarta ez dela aski?

Jadanik ondorio onak ekarri dizkigu. Konstituzio frantsesaren irakurketa berri bat eman digu. Konstituzionalista argi batzuek (Jean-Pierre Allinne, Guy Carcassonne, Thierry Michalon) erakutsi digute errepublika hizkuntzaren 1992ko norma bezain garrantzitsua dela 1789ko deklarazioak finkatzen duen adierazpen askatasuna, «askatasun guzieren iturburua». Zuzenbidez, frantsesa administrazio publikoaren hizkuntza normala bada ere, beste hizkuntzak ezin dira baztertu. Heien erabilera posible da hiztunek nahi badute. Baina ahalmena ez da aski. Bi mende badira, euskal departamendua ere posible dela eta oraindik ez dago.

Frantzia bezalako estatu legalista batean askatasun publiko batek indar guti du norma baten aitzinean, bereziki legediak norma indartzen duelarik. Ordu da lege nagusi batek herri hizkuntzen erabiltzeko askatasuna ofizialki finka dezan. Ordu da Europako, nazioarteko zuzenbidean sar gaitezen herri nortasunen zaintzeko. Hori du erran nahi Eurokartaren onespak.

Zertan da urraspide hori? B. Poignant-ek, txostenaren egileak, Bordelen bildu gaitu euskaldunak eta okzitanoak, urtarril honen 21ean, puntu bat egiteko. Lan talde batek aztertzen du onargarri diren neurrietarik zenbat

izenpetuko dituen gobernuak, gutienez 35 eta agian 52ak.

Beste lantalde batek ikertzen du zein hizkuntzei aplikatuko zaien Eurokarta. Euskarari dudarik gabe eta hexagonoko beste 6 «hizkuntza historiko geografikoei». Gainera berdintasunaren izenean itsas-haindiko hizkuntza guziek ere hartzen dute konbenio horren babes: Martiniakako eta Reunioneko kriollerek, Polinesiako eta Kanakiako herri hizkuntzek, Guyanako hizkuntza amerindiarrek besteak beste. Orotara badira ehun hizkuntza baino gehiago. Espainiako konstituzioak ematen duen ofizialtasuna lau hizkuntzetan mugatzen da. Zer gertatzen da beste hizkuntzentzat?

Izenpetzea aurtengo omen da. Gertakari nagusia legebiltzarreko debatea izanen da, alabaina Eurokarta onetsiko delarik, lege nagusi bilakatuko da beste legeen gainetik, nazioarteko konbenioa delakotz. Badakigu alderdi guziak zatituak direla herri hizkuntzen alde eta aurka. Badirudi halere gehiengo bat badela herri hizkuntza ofizialki onartzeko ondare nazionaltzat.

Eurokarta ez dela aski, ofizialtasuna ere ez. «Badira hizkuntza ofizial anitz hiltzen ari direnak», zioen B. Poignant bretoiak. Halere Eurokartaren inguruko borrokak eta debateak askorengan berpiztu du herri hizkuntzei buruzko atxikimendua. Eta J. Fisman-en arabera, hori da nortasun kolektiboaren indartzeko faktore nagusia. ¶